

*Проект***РЕЗОЛЮЦІЯ****Народного Форуму селянських, фермерських господарств,
організацій громадянського суспільства та академічної громадськості**

Базуючись на результатах обговорень Народного Форуму «Селянські та фермерські господарства під час війни та у період повоєнного відновлення України: Політичний Діалог», який відбувся у Києві у листопаді 2022 року, та попередніх масштабних регіональних обговореннях, представники Асоціації фермерів та приватних землевласників України (АФЗУ), особистих селянських господарств, академічної громадськості, заявляють, що сімейне фермерство в нашій країні може зробити суттєвий внесок у подолання взаємопов'язаних криз, спричинених війною, не лише в сільськогосподарському секторі, а й в економічній, екологічній, соціальній та гуманітарній сферах держави.

Підходи до трансформації політики аграрного і сільського розвитку відповідно до світових та європейських тенденцій, які Уряд застосовує під час війни у напрямі підтримки малих виробників сільськогосподарської продукції, потребують всенародного обговорення. Це важливий крок до досягнення Україною найважливіших Цілей сталого розвитку: гарантування стабільного споживання та виробництва, подолання голоду і бідності, підвищення ефективності використання води та інших природних ресурсів, зміцнення кліматичної стійкості, сталого використання ґрунтів і морських ресурсів, призупинення втрати біорізноманіття, досягнення гендерної рівності тощо.

Керуючись тим, що ФАО та інші організації ООН, Європейський Союз визнали важливість традиційних знань фермерів і їх вирішальну роль у забезпеченні продовольчої безпеки, українські дрібні виробники продовольства та споживачі заслуговують на нову політику агропродовольчої відбудови, яка підтримує традиційну культуру харчування, засновану на здоров'ї нації, і в якій екологічна відповідальність та економічна справедливість мають пріоритет над сучасними системами промислового аграрного виробництва. Участь українських фермерів та споживачів у такій відбудові є важливою для трансформації довоєнної аграрної моделі, яка призводила до виснаження ґрунтів, водних ресурсів та сільського середовища, у нову модель сільськогосподарського виробництва, яка зберігає сільські громади, біорізноманіття та сприяє екологічній стійкості.

Довоєнна вітчизняна агропродовольча система базувалася на засадах неоліберальної політики, лібералізації торгівлі та промислового ведення сільського господарства включно з монокультуризацією, широким використанням агрохімікатів, генетично модифікованого насіння та ігноруванні притаманних їм загроз внутрішній продовольчій безпеці, високих соціально-екологічних втрат і погіршення здоров'я українців. За такої системи у споживачів немає іншого вибору, крім того як купувати нездорову їжу, вироблену на забруднених ґрунтах, отруєних хімікатами, з великою кількістю консервантів. Промислове сільське господарство засноване на помилковій ідеї, нібито звільнене від екологічної і соціальної відповідальності нарощення виробництва недорогих сировинних продуктів є необхідним кроком, щоб прогнати населення країни та світу.

Учасники Народного форуму вважають, що враховуючи виснаження значної частини українських чорноземів і водоносних горизонтів, нанесення непоправної шкоди біорізноманіттю та суттєвий негативний внесок у глобальні кліматичні зміни, промислове сільське господарство у повоєнній Україні може претендувати лише на відносно невелику частину аграрного виробництва. Натомість державна підтримка малих фермерських та селянських господарств у виробництві продукції з доданою вартістю за рахунок використання місцевих ресурсів, зменшення залежності економіки від експортної сировинної торгівлі забезпечать те, що агропродовольча система в Україні стане екологічно, соціально та економічно стійкою. Щоб закріпити цю стійкість у період відбудови **учасники Форуму звертаються до Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України із закликом змінити довоєнну агропродовольчу модель, орієнтовану на сировинний експорт, на сімейно-фермерську, що функціонує на засадах сталого розвитку.**

**Пропонуємо найближчим часом і в середньостроковій перспективі:
Президенту України:**

- у контексті гарантування українцям конституційного права на доступне, якісне і безпечне продовольство вітчизняного виробництва провести експертний моніторинг аграрного законодавства, напрацьованого в довоєнний період та за воєнного часу, на відповідність його суспільним потребам, інтересам фермерів та дрібних виробників, Добровільним керівним принципам ООН щодо відповідального регулювання питань володіння та управління земельними, лісовими та рибними ресурсами (2012), Глобальному плану дій ООН в межах Десятиліття сімейних фермерських господарств (2019-2028), Принципам ФАО щодо відповідальних інвестицій у сільське господарство та продовольчі системи (2014), Декларації ООН «Про права селян та людей, що працюють в сільській місцевості» (2018) та з основними засадами політики Зеленого курсу ЄС (2023-2027). З цією метою звернутися до міжнародних донорських організацій для технічної підтримки здійснення такого моніторингу;

- забезпечити включення селянських і фермерських організацій у процеси формування Нової аграрної політики та політики сільського розвитку у воєнний та повоєнний час; виділення у Плані відновлення України окремої програми відновлення втрат та нарощення потенціалу сімейних форм господарювання у сільському господарстві у відповідності до проголошеного ООН Десятиліття сімейних фермерських господарств; створення окремої державної інституції повоєнного відновлення потенціалу фермерських та особистих селянських господарств.

Верховній Раді України:

- з метою гарантування національної безпеки та збереження територіальної цілісності держави під час війни та повоєнної відбудови призупинити дію Закону України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» (№ 552-IX від 31.03.2020). Заблокувати здійснення ринкових трансакцій з купівлі-продажу сільськогосподарських земель на час воєнного стану та на післявоєнний період до створення правових, організаційних, фінансових механізмів, що захищають суспільні інтереси та гарантують селянам, фермерам, малим агровиробникам, молоді реальні можливості купувати сільськогосподарські землі;

- для формування і реалізації у період післявоєнної відбудови довгострокових цілей державної земельної політики у контексті євроінтеграції в рамках діючих інструментів інституціональної розбудови та технічного співробітництва між ЄС та Україною Twinning створити Державну агенцію земельної нерухомості у сільському господарстві (Земельний банк), у тому числі для перерозподілу сільськогосподарських земель внаслідок пошкодження та втрати родючості під час війни;

- з метою збереження суспільно необхідної мережі малих агровиробників, створення умов для входження нових осіб, особливо молоді, у господарювання на засадах сімейного фермерства визначити пріоритетним напрямом реалізації довгострокової євроорієнтованої державної земельної політики у період післявоєнної відбудови запровадження першочергового продажу їм не лише земельної ділянки, а цілісного господарського комплексу фермерського господарства;

- розробити та ухвалити Закон України «Про аграрний устрій», яким визнати сімейний селянський та фермерський уклад основою аграрного устрою в Україні та законодавчо визначити критерії поділу на малих, середніх і великих агровиробників для цілей диференціації політик аграрного та сільського розвитку. Створити законодавчу базу для забезпечення преференційного розвитку сімейних селянських господарств як пріоритетних для суспільства виробників продовольства і сільськогосподарської продукції та ключових суб'єктів сільського розвитку

- переглянути антифермерське законодавство про сільськогосподарську кооперацію (ЗУ «Про сільськогосподарську кооперацію» №1601-IX від 1.07.2021) та привести його у відповідність з кооперативним законодавством ЄС, яким створюється сприятливе правове поле для реалізації сільськогосподарськими обслуговуваними кооперативами притаманних їм економічних і соціально-гуманістичних функцій;

До кінця 2022 року:

- вирішити на період правового режиму воєнного стану питання бронювання військовозобов'язаних, які працюють у фермерських господарствах і є кваліфікованими працівниками (механізаторів та іншого кваліфікованого персоналу), підготовка яких вимагає тривалого часу;

- внести зміни до Закону України від 19.12.1995 №481/95-ВР, скасувавши ліцензування зберігання пального малими агровиробниками для власних потреб;

- внести зміни до Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин» (№1423-ІХ від 28.04.2021) в частині спрощення механізмів набуття фермерами права власності на землі, передані їм у постійне користування.

Кабінету Міністрів України:

- сформувати відокремлену вертикаль галузевого управління для нарощення потенціалу фермерства, сімейного господарювання у сільській місцевості та збереження сільського способу життя. Для цього в рамках діючих інструментів інституціональної розбудови та технічного співробітництва між ЄС та Україною Twinning створити національну інституцію з питань захисту прав селян та сімейного фермерства (**Національну агенцію сільських справ**) як орган центральної виконавчої влади, що може функціонувати, у тому числі, на засадах державно-приватного партнерства;

- запропонувати реальні механізми організації співпраці малих землевласників, об'єднання їх у громадську мережу, підтримувану коштами із їхнього земельного податку, надати їм інструменти реального впливу на прийняття рішень і вжити інших заходів щодо посилення представництва сімейних селянських і фермерських господарств в органах управління всіх рівнів;

- розробити та ухвалити Державну програму розвитку сімейних селянських і фермерських господарств та продовольчого самозабезпечення громадян, у тому числі переміщених осіб, на період до 2030 року, узгоджену з Глобальним планом дій ООН в межах Десятиліття сімейних фермерських господарств (2019-2028), Декларацією ООН «Про права селян та людей, що працюють в сільській місцевості» (2018) та з основними засадами Спільної аграрної політики ЄС (2023-2027);

- розробити Державну програму підтримки виробництва вітчизняного насінницького матеріалу і забезпечення ним фермерських, селянських господарств та громадян для виробництва сільськогосподарської продукції з метою продовольчого самозабезпечення у громадських садах, при різного роду закладах: школах, в'язницях, лікарнях, тощо у містах і селах;

- звернутися до Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО) - допомогти в організації в Україні широкої роз'яснювальної роботи та навчання представників влади всіх рівнів, депутатів та органів місцевого самоврядування щодо колективно напрацьованих міжнародних підходів та документів, присвячених сприянню розвитку сімейного фермерства, а саме: Глобального плану дій ООН в межах Десятиліття сімейних фермерських господарств (2019-2028), Добровільних керівних принципів ООН щодо відповідального регулювання питань володіння та управління земельними, лісовими та рибними ресурсами (2012), Принципів ФАО щодо відповідальних інвестицій у сільське господарство та продовольчі системи (2014), Декларації ООН «Про права селян та людей, що працюють в сільській місцевості» (2018) тощо;

- звернутися до представництва ЄС в Україні – в рамках діючих інструментів інституціональної розбудови та технічного співробітництва між ЄС та Україною Twinning долучитись до організації в Україні роз'яснювальної роботи та навчання для підвищення обізнаності представників влади, депутатів всіх рівнів та органів місцевого самоврядування щодо принципів та підходів Спільної аграрної політики ЄС, Європейського зеленого курсу та практики їхнього застосування у аграрному і сільському розвитку тощо;

- розробити і запровадити Національну програму переходу до агроекологічних практик господарювання. З цією метою звернутися до міжнародної агроекологічної платформи BILIM,

Schola Campesina та із залученням вітчизняних наукових розробок і врахуванням пермакультурних практик розробити та запровадити агроекологічні моделі дрібнотоварного господарювання, що базуються на використанні традиційних екологічнобезпечних підходів та технологій;

- з урахуванням специфіки та потреб малих виробників розробити для них механізми гнучкого оцінювання та відшкодування збитків (прямих і непрямих) від війни та адаптувати ці підходи у повоєнний час для включення в систему аграрної політики для реагування на виклики мирного часу (стихійні лиха, зміна клімату тощо);

- розробити державну програму розмінування, відновлення сільськогосподарських земель, переведення їх в інші категорії, виведення з обороту частини пошкоджених сільськогосподарських угідь із наданням належних компенсацій фермерам і селянам-власникам. Використати результати вітчизняних наукових розробок для відновлення сільськогосподарських земель;

- розробити Державні програми підтримки розвитку обслуговуючої кооперації у сільській місцевості для задоволення потреб малих виробників у сфері збуту сільськогосподарської продукції, фінансів та матеріально-технічного обслуговування. Для цього імплементувати у вітчизняне правове поле Регламент ЄС «Про групи виробників та їх об'єднання» №1234/2007 від 22.10.2007, що легалізує підтримку зазначених формувань, створених малими фермерськими господарствами для колективного збуту виробленої продукції у свіжому чи переробленому вигляді. Забезпечити формування Національної мережі сільськогосподарських кредитних кооперативів з урахуванням практики ЄС, що посилить позиції малих фермерів на фінансово-кредитному ринку. Увести програму державного лізингового забезпечення на пільгових засадах селянських кооперативів по спільному використанню техніки і обладнання;

- розробити Державну програму формування регіональних мереж локальних ринків сільськогосподарської продукції у зонах її вирощування, які забезпечують короткий продуктивний ланцюг постачання, що мінімізує кількість економічних операторів, забезпечує тісні економічні і соціальні відносини між виробниками і споживачами та наближує місця ідентифікації ринкової ціни на дрібнооптові і оптові партії сільськогосподарської продукції до місць її виробництва;

- запровадити систему державних закупівель сільськогосподарської продукції для державних потреб (школи, лікарні, ЗСУ) у малих агровиробників із виділенням для них відповідної закупівельної квоти продукції для суспільних потреб на рівні не нижче, ніж 30%. Спростити для малих агровиробників умови участі в державних каналах збуту продукції. Сприяти запровадженню моделей солідарного сільського господарства та розвитку різноваріантних логістичних систем, орієнтованих на задоволення потреб малих агровиробників і споживачів;

- провести Всеукраїнський сільськогосподарський перепис, здійснити інвентаризацію земельного фонду у повоєнний період для інформаційного забезпечення розробки науково обґрунтованої диференційованої аграрної політики щодо різних груп виробників та створення сприятливих умов для розвитку фермерського укладу.

До кінця 2022 року:

- здійснити організаційні заходи з упорядкування реєстрації податкових накладних для фермерів та малих сільськогосподарських виробників, а саме відновити довоєнний механізм їх автоматичного розблокування;

- призупинити застосування будь-яких санкцій щодо мобілізованих фермерів та тих, які перебувають на службі в територіальній обороні, за неподання податкової звітності та за несвоєчасну реєстрацію податкових накладних;

- для запобігання банкрутства малих фермерських господарств, які скористалися пільговими кредитами, звернутися до офісу ФАО в Україні з пропозицією про можливість використання коштів Програми «План швидкого реагування» для погашення або відтермінування повернення цих кредитів.